

PAPIER

Werk papier is gebruikt is heel belangrijk, want het papier is van invloed op je techniek en je tekensmateriaal. Je kunt kiezen voor papier met een glad of ruw oppervlak, gecoat of ongecoat, dus experimenteer met verschillende soorten papier om erachter te komen wat voor jou het best werkt.

Niet alle tekensmaterialen werken even goed op alle oppervlakken. Stiften doen het bijvoorbeeld goed op gecoat papier, maar vloeien vaak uit op ongecoat papier. Gewone potloden werken goed op ongecoat papier maar pakken meestal niet goed op gecoat papier.

Waskrijt pakt goed op voorbeeldig courantspapier of inpakpapier (beide verkrijgbaar in kunstzinnigheids winkels), maar dit papier is dun en kan kreuk trekken onder invloed van vocht. Toch werk ik graag met balpen of waskrijt

op courantspapier omdat het me veel vrijheid geeft. Courantspapier en ander goedkoop schetspapier wordt al heel lang gebruikt. Gustav Klimt (1862-1918) en Egon Schiele (1890-1918) bewaarden veel werk dat ze op inpakpapier hadden gemaakt. Wij ze een tekening op courantspapier bewaren, dan is het raadzaam die op stevig karton te plakken en te persen onder een stapel boeken. Hang courantspapier niet in de zon, anders vergelt het.

In de praktijk gebruiken telkensnaar vooral ongecoat lichtgewicht tekenpapier, van 150-300gsm. Deze kwaliteit, ook wel 'cartridgепapier' genoemd, werd oorspronkelijk gebruikt als hujs voor munten (cartridges). Kies zuurvrj tekenpapier dat gemaakt is van lompn, hout of bepaalde grassoorten; dit is ideaal voor potloodtekeningen. Sommige soorten tekenpapier zijn glad, andere ruwer. Experimenteer met verschillende merken en ontdek zo wat je het best bevall.

geheel links

Waskrijt op courantspapier

links

Balpen op courantspapier

links

Rondkool op tekenpapier

SCHETSBOEKEN

Schetsboeken zijn er in alle soorten en maten, die van invloed zijn op je werk. Momenteel gebruik ik schetsboeken op A3-formaat (297 x 420 mm) met elk dertig velles zwaar tekenpapier (200gsm) en een goede kwaliteit. Het oppervlak is 'grain fin', dat wil zeggen een fijne korrel, maar toch een beetje ruw, waardoor het potlood niet helemaal egaal pakt. Door de fijne korrel ontstaan interessante nuances als je schaduwen aanbrengt met de zijkant van je potloodpunt. Een dikke kartonnen achterkant houdt het papier strak en geeft het schetsboek stevigheid.

Er zijn kleine nuancesverschillen in de witte papierkleur van verschillende merken. Bij sommige merken is de witte kleur wat warmer dan bij andere.

boven

Faerz wafte van een schetsboek met spiraalbinding.

A3 potlood op tekenpapier.

ik gebruik graag gelijnde schetsboeken waarvan ik de velles gemakkelijk kan los trekken. Er zijn ook schetsboeken met een metalen spiraal die de bladen bij elkaar houdt; een spiraalbinding heeft als voordeel dat je de velles makkelijk naar achteren kunt omslaan. Beide versies zijn minder intimaal dan ingevaaide schetsboeken met een harde kaft, die niet alleen duurzamer zijn, maar ook balangrij kunnen bevorderen.

boven

Zen vel van een schetsboek met spiraalbinding.

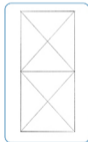
Rondkool op tekenpapier.

TEKENSHEMA HANDRUG | STAP VOOR STAP

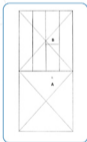
Draai je niet-dominante hand (het model) om en bekijk je handrug. Er zijn duidelijke verschillen tussen de handpalm en handrug (zie ook bladzijde 31); de vingers lijken langer op de handrug en de verdeling met knokkels is anders. De handrug is convex (bol) terwijl de handpalm concav (hol) is.

MATERIAAL

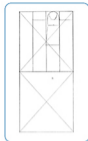
- 1 vel tekenpapier
- 2 HB-potlood
- 3 hobbymesje
- 4 liniaal

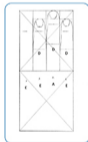
1 Teken voor een rechthoek die even lang en breed is als je hand (de duim niet meegerekend). Teken de middellijn-ditmaat precies in het midden, zodat de twee rechthoeken even groot worden. Verdeel beide rechthoeken met schuine lijnen in vieren; de knooppunten vallen precies in het midden van elke rechthoek.

2 Verdeel het als in stap 2 van de vorige oefening het tekenen van de handpalm, zie bladzijde 34) de bovenste rechthoek in vier gelijke delen, voor elke vinger één. Bekijk je middelvinger. Geef met een stip de plek van de onderste knokkel (N) aan en bepaal de plek van de volgende knokkel (O), halverwege punt (B) en de vingertop.

3 Markeer de topen van de wijsvinger en ringvinger, ze liggen ongeveer tot de onderkant van de nagel van de middelvinger (O).

4 Geef de knokkels op je hand aan met een stip (O). Zijn de knokkels niet goed zichtbaar, bal je hand dan tot een vuist, dan zie je ze duidelijker.

De middelste knokkels (zie bij 3), halverwege de vingers, gerekend vanaf de andere knokkels (zie bladzijde 32, afbeelding 4).

Teken de overige knokkels, en de nagels in de juiste verhoudingen; bij mij reikt het legge van de pink tot de bovenste knokkel van de ringvinger. Rond de vingertoppen af, teken de vingers en bring details aan.

Handen met voorwerpen

Een kunstenaar die veel tijd besteedde aan het bestuderen van handen en voeten was Vincent van Gogh (1853-1890). Pas op zeventienjarige leeftijd besloot Van Gogh zijn leven aan de kunst te wijden. In de tien jaar die hem nog restten bouwde hij een gigantisch oeuvre op en maakte hij baanbrekende kunstwerken.

COUVRS de DESSIN
PL. 16

rechts

Een schematische schets naast de volledige tekening, gebaseerd op Modigliani's uit de Cours de Dessin van Charles Bargue, 1890.

Aanvankelijk nam Vincent van Gogh les bij de kunstenaar Anton Mauve (1838-1888), een aangebouwde reuf. Maar al snel begon hij zich op eigen kracht te ontwikkelen. Om zijn tekenkunst te verbeteren verwierf hij een portfolio met losse vellen die samen een teken cursus vormden. Deze losbladige Cours de Dessin van Charles Bargue (ca. 1826-1883) en Jean-Léon Gérôme (1824-1904) werd gepubliceerd in 1860 en bevatte 197 figuurtekeningen door Bargue, waaronder handen en voeten in verschillende houdingen. Op elk blad stond een fraai afgewerkte illustratie naast een eenvoudige schematische schets (boven), die de basisvorm in slechts

enkele lijnen aangaf. Deze invloedrijke teken cursus bleef jarenlang in druk. Ook Pablo Picasso (1881-1973) maakte tijdens zijn studiejaren aan de academie in Barcelona gebruik van deze platen.

Tussen 1883 en 1885 woonde Van Gogh in het Brabantse boerendorp Nuenen. De plaatselijke aardappel-rooien, weven en mandenlechten werden vereeuwigd op zijn beroemdste werken. Voordat hij met zijn penselen aan de slag ging, maakte hij voorbereidende schetsen en studies van handgebaarren en handen met voorwerpen.

De volgende twee stap-voor-stap-oefeningen zijn gebaseerd op twee tekeningen van Van Gogh.

MATERIAAL

- 1 vel A3 tekenpapier (297 x 420 mm)
- 2 HB-potloden, de ene met een scherpe en de andere met een stompe punt
- 3 2B-potlood met een lange, scherpe punt
- 4 hobbymesje
- 5 schuarpapier of kartonnen nagelvijl
- 6 geschilde aardappel

Naar Van Gogh's schets van een hand met een geschilde aardappel, in het Van Gogh Museum, Amsterdam.

HAND MET AARDAPPEL | STAP VOOR STAP

Ik maakte mijn eigen versie van Van Gogh's tekening van een hand met een aardappel (links onder). Ik was er een uur mee bezig. De houding en de hoek van de hand zijn gebaseerd op een authentieke schets van Van Gogh.

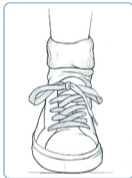
Vraag je model een comfortabele houding aan te nemen. Laat de hand van het model rusten op een kussen, want deze handhouding is anders moeilijk lange tijd vol te houden. Zelfs zonder kussen zullen de vingers een beetje beginnen te verschuiven zodra het model moe wordt. Werk dus zo snel mogelijk aan de eerste stap, de schematische schets. Heb je geen schildersezel, houd je tekenblok dan bijna rechtop op je schoot. Ga dichtbij je model zitten, zodat je de details van de hand goed ziet. Als je op één meter afstand zit, wordt je tekening bijna levensgroot.

Heb je extra belichting nodig, zet dan een lamp naast je model, zodat die wat schaduw over de hand werpt en de vorm accentueert.

SCHOENEN EN SOKKEN

Voeten zitten doorgaans verstoppt in sokken en schoenen, daarom weten we vaak niet zo goed hoe ze eruitzien. Op de volgende twee bladzijden geef ik je een paar voorbeelden van schoenen; veel mensen vinden die makkelijker te tekenen dan blote voeten. Overigens gelden de regels voor vorm en perspectief net zo goed voor schoenen. Deze tekeningen laten zien dat je zelfs zonder schaduwwerking vorm en volume kunt suggereren.

Gym schoen

Deze tekening van een voet met gym schoen, van voren gezien, daagt de werking van verkleining door het perspectief uit. De neus en de voet lijken als het ware naar je toe te komen.

Bootschoen

Deze bootschoen is afgeknepen ingelopen en begint de vorm van de voet aan te nemen. Het voor plaatje richt rond de vorm van de teen.

Rubber laarzen

Anders dan de bootschoen (recht boven) laten deze rubber laarzen weinig zien van de vorm van de voet. Het camouflagepatroon accentueert de vorm en contourert maar geeft weinig informatie over de voeten zelf.

De bovenstaande tekeningen tonen een rechter- en linkersandaal met elk vanuit twee gezichtspunten. Bij het zijzicht (voorbeeld a) hoef je geen rekening te houden met perspectief of verkleining. Draait de voet een beetje, zodat je hem van schuin opzij ziet (voorbeeld b), dan lijkt de hiel terug te wijken. De voet en schoen zijn verkort door het perspectief van waaruit ze worden gezien.

Panrofels

Klassieke panrofels komen in actie als het model verstuft.